

## Capitolul 52. REDUCEREA SĂRĂCIEI ENERGETICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA: ABORDĂRI COMPARATE ȘI POLITICI PUBLICE

### Chapter 52. REDUCING ENERGY POVERTY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: COMPARATIVE APPROACHES AND PUBLIC POLICIES

Aliona BALAN<sup>1</sup>

#### **Abstract**

*Energy poverty, defined as households' inability to secure essential energy services, remains a major social challenge in Europe, particularly in Eastern countries. In 2022, 9.3% of the EU population could not maintain adequate home temperatures, with significantly higher rates in states like Bulgaria (22.5%) and Romania (15.2%). The Republic of Moldova faces extreme vulnerability due to high energy import dependency (83% of consumption) and low purchasing power; prior to government interventions from 2021–2024, approximately 89% of households were in energy poverty. This article comparatively analyzes policies in the Republic of Moldova and Central and Eastern European countries, evaluating the effectiveness of short-term measures (compensations, subsidies) and structural reforms (energy efficiency, housing renovation, diversification). Based on statistical data and public policy reports, recommendations for public policies are formulated.*

**Keywords:** energy poverty; social protection; energy efficiency; public policies; Central and Eastern Europe; Republic of Moldova.

**JEL:** Q48, I32, I38

#### **Introducere**

În ultimul deceniu, sărăcia energetică a devenit o problemă tot mai prezentă pe agenda politică a Uniunii Europene și este recunoscută ca o provocare social-economică majoră. Recomandarea Comisiei Europene 2020/1563 definește sărăcia energetică drept un fenomen complex, care „înseamnă lipsa accesului la servicii energetice esențiale, cum ar fi încălzirea, răcirea, iluminatul și utilizarea electrocasnicelor, necesare pentru un trai decent” (European Commission, 2020). Această definiție reprezintă un pas important în armonizarea conceptuală la nivel european.

Cu toate acestea, dimensiunea practică a problemei depășește cu mult cadrul teoretic. În 2022, 9,3% din populația Uniunii Europene a declarat că nu și-a putut încălzi locuința în mod corespunzător (Eurostat, 2023), însă media ascunde diferențe mari între regiuni. În timp ce în statele din Europa de Vest proporțiile sunt relativ scăzute, în Europa Centrală și de Est (ECE) situația este mult mai complicată: în Bulgaria și Lituania, peste 22,5% dintre gospodăriile au raportat această dificultate (Eurostat, 2023).

Aceste discrepanțe confirmă ceea ce Bouzarovski și Tirado-Herrero (2017) au numit „divizare energetică, socială și geografică”, determinată de tranzițiile post-socialiste inegale, de locuințele ineficiente și de diferențele economice persistente.

În Republica Moldova, sărăcia energetică atinge niveluri critice, fiind determinată de convergența mai multor factori structurali care amplifică vulnerabilitatea gospodăriilor casnice:

- *Dependență critică de importuri energetice.* Peste 80% din consumul intern de energie primară este acoperit prin importuri, în special gaze naturale, petrol și electricitate, ceea ce face țara extrem de vulnerabilă la fluctuațiile prețurilor pe piața globală și la riscurile

---

<sup>1</sup> Conf. univ. dr., Institutul Național de Cercetări Economice, Academia de Studii Economice din Moldova, Chișinău, Republica Moldova, balan.a@ase.md, balan.aliona10@gmail.com

geopolitice. Criza energetică din 2022–2023 a demonstrat în mod direct această fragilitate (AIE, 2022; ANRE, 2023).

- *Capacitate fiscală redusă a statului.* Bugetul limitat al Republicii Moldova, rezultat al unei baze impozabile restrânse și al unor venituri medii printre cele mai scăzute din Europa, diminuează capacitatea guvernului de a răspunde eficient crizelor. Măsurile de urgență, precum compensarea tarifelor la energie, au absorbit resurse semnificative, circa 10% din bugetul de stat pentru 2022, redirecționând fonduri de la investițiile structurale, în special programele de reabilitare termică a clădirilor, care constituie singura soluție durabilă pe termen lung (Ministerul Finanțelor, 2023; Banca Mondială, 2023).
- *Venituri reduse ale populației și povară energetică disproporționată.* Veniturile medii ale populației se situează mult sub media europeană, iar pentru cele mai vulnerabile 10% dintre gospodăriile, cheltuielile cu energia reprezintă peste 22% din venitul disponibil (BNS, 2023). Această povară financiară ridicată obligă gospodăriile casnice să facă alegeri dificile între încălzire, hrană și alte necesități de bază, adâncind sărăcia și excluziunea socială.
- *Infrastructură inefficientă și divizarea social-economică urban-rural.* Disparitățile geografice sunt pronunțate: în mediul rural, unde accesul la rețelele de gaze naturale este limitat, peste 70% dintre gospodăriile depind de lemn și cărbune, surse costisitoare, inefficiente și poluante (BNS, 2023). În plus, fondul locativ este învechit și caracterizat prin eficiență energetică redusă, iar gospodăriile conduse de persoane vârstnice, familii monoparentale sau comunități rurale izolate sunt cele mai vulnerabile. Această divizare perpetuează un ciclu de inegalitate și excluziune energetică.

Această combinație de factori, expunerea externă, resursele interne limitate, sărăcia și infrastructura energetică inefficientă, situează Republica Moldova într-o poziție de vulnerabilitate excepțională. Situația impune intervenții coordonate atât pe termen scurt, prin mecanisme de protecție socială țintită, cât și pe termen lung, prin investiții în eficiență și securitate energetică.

Consecințele structurale erau evidente înainte de intervențiile recente: aproape 89% dintre gospodăriile cheltuiau peste 10% din venituri pentru energie, mult peste media UE de 8-12% (BNS, 2022; Eurostat, 2023; PNUD Moldova, 2022). Pentru a atenua impactul crizei energetice din 2022, amplificată de conflictul din Ucraina, autoritățile guvernamentale au implementat un pachet de măsuri de urgență, axat pe două direcții principale:

- Programul „Ajutor la contor”, gestionat de Fondul de Reducere a Vulnerabilității Energetice (FRVE), care a acoperit între 70-100% din facturile la gaze naturale și electricitate pentru consumatorii casnici;
- Extinderea programului APRA (Ajutor pentru Plata Riscurilor și Cheltuielilor de Locuință) pentru sezonul rece, prin majorarea beneficiilor sociale directe.

Prezentul studiu își propune să analizeze aceste politici și inițiative de combatere a sărăciei energetice în Republica Moldova, să le compare cu experiențele din Europa Centrală și de Est și să evalueze în ce măsură ele răspund cauzelor structurale ale vulnerabilității, susținând în același timp tranziția energetică echitabilă.

### Material și metodă

Acest studiu utilizează o abordare cu metode mixte, integrând analize cantitative și calitative. Analiza cantitativă se bazează pe date statistice primare și secundare: indicatori EU-SILC privind incapacitatea de a menține căldura în locuință și restanțele la utilități. Date complementare de la Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (BNS, 2020–2022) și simulări microeconomice (PNUD Moldova, 2022; Banca Mondială, 2024) care estimează impactul

economic al compensațiilor FRVE „Ajutor la contor” asupra indicatorilor de sărăcie și consum de energie.

Analiza calitativă și comparativă examinează literatura de specialitate și rapoartele internaționale privind politicile naționale de sprijin (de exemplu, recomandările Eurostat/CE, studiile OCDE, Comunitățile Energetice, Banca Mondială, PNUD). Au fost selectate țări reprezentative din Europa Centrală și de Est (România, Polonia, Bulgaria, Slovacia) cu condiții și programe social-economice variate pentru a identifica bune practici și extrage lecții aplicabile în contextul Republicii Moldova.

### Rezultate și discuții

Sărăcia energetică este un concept multidimensional, aflat în continuă evoluție teoretică și metodologică, fără o definiție unică universal acceptată. Operațional, o gospodărie este considerată afectată de sărăcie energetică atunci când nu își poate asigura confortul termic minim și serviciile energetice esențiale, încălzire, apă caldă, iluminat și funcționarea electrocasnicelor, fără a-și compromite bugetul.

Primele cadre conceptuale care au stat la baza definițiilor moderne ale sărăciei energetice au fost elaborate de pionieri precum Boardman (1991) și Bouzarovski (2013). Aceștia au propus indicatori relevanți, precum pragul de 10% din venit pentru cheltuielile energetice (P10) sau temperatura minimă recomandată în locuințe (21°C). Acești indicatori au fost ulterior integrați în politici europene, cum ar fi Recomandarea Comisiei Europene (UE) 2020/1563, care definește sărăcia energetică ca incapacitatea de a asigura energia necesară unui standard de trai decent.

Evaluarea fenomenului se realizează printr-o varietate de indicatori, fiecare cu avantaje și limite:

- indicatori subiectivi (procentul populației care declară incapacitatea de a menține locuința la o temperatură adecvată, 18–21°C, măsurat prin ancheta EU-SILC);
- Indicatori obiectivi de privație – existența restanțelor la plata facturilor de energie.
- Indicatori economici – depășirea unui prag de cheltuieli energetice (de ex., 10% din venit sau dublul mediei naționale).
- Indicatori compoziți multidimensionali – agregă factori diverși, de la calitatea locuinței și eficiența energetică la venituri și vulnerabilități demografice.

Fiecare categorie are limitări, astfel indicatorii subiectivi pot să nu reflecte consumul real, iar pragurile monetare sunt criticate pentru arbitraritate și incapacitatea de a reflecta diferențele regionale și climatice. Totuși, analiza convergentă a acestor indicatori arată un model clar de vulnerabilitate concentrat în anumite segmente socio-economice și geografice: zone rurale, gospodării conduse de persoane vârstnice, șomeri sau familii monoparentale, și clădiri vechi, neizolate (Bórawski et al., 2024; Banca Mondială, 2024). Această concentrare evidențiază caracterul sistemic și inegal al fenomenului, subliniind nevoia de intervenții politice țintite și integrate.

Aceste constatări capătă o relevanță deosebită în **contextul Europei Centrale și de Est**, unde prevalența sărăciei energetice depășește media Uniunii Europene. Regiunea se confruntă cu o combinație de factori structurali, un fond locativ vechi și inefficient energetic, inegalități de venit ridicate și o dependență accentuată de gaze naturale importate și combustibili solizi poluanți, care amplifică vulnerabilitatea gospodăriilor atât la șocurile de preț, cât și la condițiile climatice severe.

**România:** România se numără printre statele cu cele mai ridicate rate ale sărăciei energetice. Conform Eurostat (2023), 15,2% dintre gospodării nu și-au putut asigura încălzirea adecvată în 2022, ceea ce afectează aproximativ 28% din populație (~5 milioane persoane). Vulnerabilitatea este inegal distribuită, concentrându-se în comunitățile rurale și marginalizate, unde infrastructura

energetică învechită și locuințele slab izolate se combină cu acces limitat la piețe și tehnologii moderne (Robayo-Abril et al., 2024).

Un aspect distinctiv este dependența de biomasă (lemn de foc) pentru încălzire, utilizată de aproximativ 3,75 milioane de gospodării (90% rurale, 15% urbane), cu un cost mediu de 10,5 EUR/lună. Lipsa accesului complet la rețelele de gaze naturale perpetuează dependența de surse ineficiente și poluante. Deși mediul urban oferă un anumit grad de protecție prin acces la piețe liberalizate și programe sociale, gospodăriile cu venituri mici rămân vulnerabile din cauza volatilității prețurilor la energie și a dependenței de importuri. Intervențiile statului, precum voucherele energetice pentru consumatorii vulnerabili, au avut un impact limitat din cauza direcționării ineficiente și a lipsei unui cadru național coerent. Un registru unificat și o definiție operațională clară a sărăciei energetice reprezintă condiții esențiale pentru eficiența politicilor viitoare.

**Polonia:** Polonia se confruntă cu provocări similare, amplificate atât de volatilitatea prețurilor, cât și de procesul complex al tranziției energetice. În lipsa unei definiții oficiale a sărăciei energetice, identificarea vulnerabilităților se bazează pe indicatori proxy și analize secundare, evidențiind probleme acute în rândul gospodăriilor cu venituri reduse, ale persoanelor în vârstă și din zonele rurale. Banca Mondială (2023) estimează că ar fi necesare investiții de aproximativ 65 miliarde euro pentru combaterea sărăciei energetice și modernizarea parcului locativ.

Pentru gospodăriile cu venituri modeste (~500 USD/lună), cheltuielile cu încălzirea și alimentele consumă majoritatea bugetului, lăsând puține mijloace pentru alte nevoi sau economii și crescând riscul de probleme de sănătate în iarnă sau în crize energetice. Politicile actuale includ modernizarea clădirilor și măsuri sociale țintite. Totuși, tranziția energetică poate genera costuri suplimentare pe termen scurt, crescând potențial rata sărăciei energetice de la 16,5% la 19,3% și costurile medii ale gospodăriilor cu energie cu 22,9%. Acest efect regresiv subliniază necesitatea unor mecanisme robuste de compensare și politici integrate care să combine eficiența energetică cu protecția socială adaptată la nevoile diferitelor categorii vulnerabile.

**Bulgaria:** Bulgaria se confruntă cu una dintre cele mai severe probleme de sărăcie energetică din UE, agravată de tranziția energetică și de criza energetică generată de conflictul din Ucraina. Conform Eurostat (2023), 22,5% dintre gospodării nu și-au putut asigura încălzirea adecvată, unul dintre cele mai ridicate procente din UE.

Analizele multi-indicator evidențiază discrepanțe importante între metodologii. În timp ce indicatorul subiectiv al incapacității de încălzire se situează la 22,5%, indicatorul cheltuielilor excesive (M/2) arată că peste 50% dintre gospodării alocă mai mult de 10% din venit pentru energie (Robayo-Abril & Rude, 2024). Alți indicatori monetari, ajustați pentru puterea de cumpărare, plasează rata sărăciei energetice între 8 și 10%. Aceste diferențe reflectă supra- sau subestimarea fenomenului în funcție de metoda utilizată. Suprapunerea între sărăcia energetică și sărăcia monetară este limitată (1–12%), ceea ce evidențiază incapacitatea politicilor tradiționale de protecție socială bazate pe venit de a identifica gospodăriile vulnerabile. Grupurile cele mai afectate includ șomeri, persoane în vârstă, persoane cu dizabilități, familii monoparentale și locuitori ai zonelor rurale cu acces limitat la infrastructură modernă.

O problemă deosebit de critică este cea a sărăciei energetice „ascunse” (hidden energy poverty), care afectează aproximativ 9% din populație. Acest fenomen apare atunci când gospodăriile își restricționează voluntar consumul de energie sub un nivel rezonabil de confort pentru a evita facturile nesustenabile, adoptând astfel comportamente care periclitizează sănătatea și bunăstarea. Problemele structurale sunt accentuate în clădirile cu multiple locuințe (46,5%), unde deciziile de reabilitare termică necesită consens între proprietari.

Dimensiunile structurale ale crizei sunt: 27,5% dintre gospodăriile nu își permit să mențină locuința suficient de caldă; 22,2% au întârzieri la plata facturilor, aproape jumătate din probleme fiind localizate în blocuri de apartamente.

Recomandările experților pentru abordarea problemei includ utilizarea indicatorilor multipli, definirea legislativă clară a sărăciei energetice, colectarea de date subnaționale mai detaliate și utilizarea surselor alternative de date (contoare inteligente, imagini satelitare) pentru a identifica gospodăriile cu sărăcie ascunsă.

**Slovacia:** Slovacia a adoptat o poziție distinctă în spațiul european prin definirea oficială și operațională a sărăciei energetice începând cu anul 2019. Definiția slovacă este bivalentă: o gospodărie este clasificată ca săracă energetic dacă îndeplinește concomitent două condiții: (i) cheltuielile pentru energie depășesc 10% din venit și (ii) venitul total se situează sub pragul minimului de subzistență (Mandelli, 2025). Această abordare, care leagă explicit povara energetică de privațiunea materială absolută, are ca scop direcționarea precisă a resurselor.

În ciuda acestui cadru clar, estimările prevalenței variază semnificativ. Estimările oficiale se situează în intervalul 120.000–150.000 de gospodării (aproximativ 5–7% din total). În schimb, studii independente și evaluări ale organizațiilor neguvernamentale estimează o amploare mult mai mare, cu rate de până la 25%, cu o concentrare deosebită în comunitățile rurale marginalizate, precum cele ale populației romă (Kod'ousková & Bořuta, 2022). Această discrepanță nu reflectă doar o problemă de măsurare, ci și o provocare profundă de reprezentare și includere în procesele politice, unde grupurile cele mai vulnerabile rămân adesea invizibile în datele administrative oficiale.

Măsurile luate de autoritățile slovace se concentrează pe o combinație de tarife sociale pentru energie, programe de renovare a locuințelor și măsuri de eficiență energetică. Recunoscând complexitatea fenomenului, un grup de lucru interministerial instituit în 2023 și-a propus să îmbunătățească definițiile și măsurile existente, deplasând accentul către o abordare holistică eco-socială care să integreze mai bine politicile energetice, sociale și de locuire.

**Tabelul 1. Date comparativ-statistice privind sărăcia energetică în Europa Centrală și de Est**

| Țara              | Indicator                                                          | Valoare         | Sursa / Comentariu                                        |
|-------------------|--------------------------------------------------------------------|-----------------|-----------------------------------------------------------|
| Romania           | Gospodării care nu își pot încălzi locuința                        | 15,2%           | Eurostat, 2023                                            |
| Bulgaria          | Gospodării care nu își pot încălzi locuința                        | 22,5%           | Eurostat, 2023                                            |
| Bulgaria          | Gospodării cu cheltuieli energetice >10% venit (M/2)               | >50%            | Robayo-Abril & Rude, 2024                                 |
| Bulgaria          | Rata sărăciei energetice                                           | 8–10%           | Indicatori monetari ajustați pentru puterea de cumpărare  |
| Bulgaria          | Sărăcie energetică „ascunsă”                                       | ~9%             | consum restricționat voluntar pentru a evita facturi mari |
| Bulgaria          | Gospodării în clădiri cu multiple locuințe                         | 46,5%           | probleme de reabilitare termică                           |
| Bulgaria          | Gospodării cu incapacitate de încălzire + restanțe facturi         | 27,5%           | consens indicatori                                        |
| Bulgaria          | Gospodării cu restanțe la plata utilităților                       | 22,2%           | consens indicatori                                        |
| Slovacia          | Gospodării sărace energetic (definiție oficială)                   | 120.000–150.000 | 5–7% din total                                            |
| Slovacia          | Gospodării sărace energetic (studii independente)                  | până la 25%     | comunități rurale, populația romă                         |
| Republica Moldova | Gospodării rurale care au beneficiat de programe de urgență (2022) | ~80%            | PNUD Moldova, 2022                                        |
| Republica Moldova | Gospodării depășind pragul >10% din venit pentru energie (2021)    | 89%             | BNS, 2022                                                 |

| Țara              | Indicator                                 | Valoare | Sursa / Comentariu |
|-------------------|-------------------------------------------|---------|--------------------|
| Republica Moldova | Medie cheltuieli energetice (% din venit) | 23,4%   | BNS, 2022          |
| Republica Moldova | Rata sărăciei energetice absolute (2021)  | 25,6%   | BNS, 2022          |

*Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor Eurostat (2023), BNS (2022), PNUD Moldova (2022), Robayo-Abril & Rude (2024) ș.a.*

Analiza comparativă a politicilor din Europa Centrală și de Est arată o abordare comună, bazată pe utilizarea simultană a două tipuri de intervenții.

- *Măsuri de urgență pe termen scurt.* Acestea includ plafonarea prețurilor, subvenții directe la facturi și vouchere energetice. Scopul lor imediat este reducerea șocului facturilor și prevenirea deconectărilor. Totuși, aceste politici sunt costisitoare pentru buget, adesea slab direcționate și pot distorsiona mecanismele pieței. În multe cazuri, resursele ajung și la gospodării care nu sunt cu adevărat vulnerabile, fără a elimina cauzele structurale ale problemei (Bouzarovski & Tirado-Herrero, 2017; Banca Mondială, 2024).
- *Reforme structurale pe termen lung.* Aceste măsuri urmăresc să reducă vulnerabilitatea energetică la nivel de sistem și includ programe de reabilitare termică a clădirilor (de exemplu, în Polonia și România), promovarea surselor regenerabile descentralizate și diversificarea aprovizionării cu energie. Deși implică costuri inițiale ridicate și implementare mai lentă, aceste reforme aduc beneficii durabile: scăderea consumului și a facturilor la energie, reducerea emisiilor de carbon și îmbunătățirea confortului și sănătății populației.

Măsurile de urgență sunt adesea inevitabile în perioade de criză acută, dar combaterea eficiență a sărăciei energetice pe termen lung depinde de investiții structurale. Acestea trebuie susținute de instituții puternice și de mecanisme clare pentru identificarea corectă a beneficiarilor, astfel încât să fie reduse erorile de includere și excludere.

**Republica Moldova:** În Republica Moldova, măsurile de urgență adoptate ca răspuns la criza energetică din 2022, precum programul „Ajutor la contor” (care a compensat 70-100% din tarifele la gaze pentru consumatorii casnici) și extinderea programului de compensare a plăților pentru utilități (APRA), au jucat un rol important în ajutorarea socială a cetățenilor. Aceste intervenții au reușit să tempereze temporar presiunea financiară asupra populației și au redus, pe termen scurt, incidența sărăciei energetice absolute, definită ca incapacitatea de a satisface nevoile energetice minime pentru confort termic și supraviețuire. Potrivit datelor Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD Moldova, 2022), aproximativ 80% din gospodăriile rurale au beneficiat de aceste programe.

Cu toate acestea, caracterul universal și nețintit al acestor măsuri a avut efecte adverse. Logica de implementare a condus la o excludere a unor grupuri extrem de vulnerabile, cum ar fi persoanele în vârstă fără acces la tehnologie sau cunoștințe pentru a aplica pentru programe, sau familiile cu venituri mici din zonele urbane care, deși sărace, nu s-au încadrat în criterii administrative înguste. Aceste măsuri au fost aplicate pe fondul unei vulnerabilități structurale cronice și profunde, reflectate de datele anterioare crizei (2021): o proporție de 89% din gospodării depășeau pragul de cheltuieli energetice de >10% din venit, cu o medie de 23,4%, iar rata sărăciei energetice absolute se situa la 25,6% (BNS, 2022).

Disparitățile geografice au fost și rămân semnificative. Ratele sărăciei energetice pe timp de iarnă au atins 72,5% în zonele rurale, comparativ cu 20,8% în zonele urbane, o diferență strâns corelată cu prevalența locuințelor ineficiente din punct de vedere energetic și cu accesul limitat la surse de energie modernă și accesibile.

În consecință, deși subvențiile universale au acoperit aproximativ 90% dintre consumatori, acestea nu au ținut cont de situația financiară sau de nevoile specifice de eficiență energetică ale gospodăriilor. Măsura a oferit o ușurare temporară, însă nu a abordat cauzele structurale ale problemei și a menținut dependența de sprijin extern. În plus, lipsa unei direcționări precise a dus la excluderea a până la 32% dintre consumatorii de gaze naturale, printre care numeroase gospodării vulnerabile, cu consum redus de energie, care nu s-au încadrat în criteriile administrative restrictive (PNUD, 2024).

Raportul PNUD (2024) evidențiază necesitatea de a integra sprijinul social de urgență cu politicile climatice și energetice pe termen lung. Această abordare presupune trecerea către măsuri mai bine direcționate, precum extinderea rețelei de gaze doar acolo unde este fezabil, acordarea de subvenții pentru izolarea termică a locuințelor vulnerabile și înlocuirea sobelor poluante cu alternative mai ecologice. Doar printr-o combinație între protecție socială imediată și investiții structurale, Republica Moldova poate răspunde sustenabil și echitabil provocărilor energetice viitoare.

În acest sens, eficiența politicilor de reducere a vulnerabilității energetice se sprijină pe doi piloni esențiali: focalizarea pe grupurile vulnerabile și echilibrul între măsurile de urgență pe termen scurt și investițiile structurale pe termen lung.

Experiențele internaționale oferă repere utile pentru formularea politicilor publice. În România, programul voucherelor energetice oferă sprijin financiar direct consumatorilor vulnerabili, în timp ce în Polonia au fost direcționate fonduri către modernizarea locuințelor, cu accent pe eficiența energetică. Aceste bune practici evidențiază decalajul față de Republica Moldova, unde constrângerile bugetare și instituționale limitează considerabil capacitatea de implementare a unor programe similare.

Prin urmare, tranziția către o politică energetică echitabilă și eficientă, așa cum recomandă OCDE (2018) și IEA (2022), necesită o schimbare de paradigmă: renunțarea la subvențiile universale, costisitoare și ineficiente, în favoarea unor mecanisme de sprijin bine implementate, bazate pe criterii clare de vulnerabilitate. Totodată, este esențială o reglementare adaptată a tarifelor pentru protecția consumatorilor vulnerabili într-o piață liberalizată, completată de investiții consistente în reabilitarea termică, eficiența energetică și incluziunea digitală. Doar o astfel de abordare integrată poate transforma măsurile de sprijin din soluții temporare în strategii durabile pentru securitatea energetică a cetățenilor.

## Concluzii

Analiza comparativă arată că sărăcia energetică reprezintă o provocare majoră pentru coeziunea socială în Europa Centrală și de Est, Republica Moldova fiind deosebit de vulnerabilă din cauza dependenței ridicate de importuri (>80%) și a infrastructurii de încălzire precare (sobe pe lemne/cărbune). Datele recente arată cote bugetare de două cifre pentru energie, restanțe frecvente și confort termic redus. Spre deosebire de România și Polonia, Republica Moldova nu dispune de un cadru legislativ clar în domeniu, dar, în calitate de stat candidat, are obligația de a se alinia la recomandările Uniunii Europene. Măsuri precum „Ajutor la contor” și Programul de compensare APRA au oferit o ușurare temporară, dar au evidențiat limitele abordărilor universale și cauzele structurale nefavorabile (izolarea termică deficitară, eficiența energetică redusă).

Pentru consolidarea strategiei Republicii Moldova se impun câteva direcții prioritare:

- Direcționarea compensațiilor și programelor sociale (APRA, ajutor) către gospodăriile aflate sub pragul sărăciei, cu ajustări specifice pentru familiile cu copii, persoanele cu dizabilități și părinții singuri;

- Centralizarea mecanismelor de monitorizare, pentru a preveni includerea grupurilor cu venituri mai ridicate și pentru a asigura utilizarea eficientă a resurselor;
- Promovarea eficienței energetice prin programe naționale de renovare derulate în parteneriat cu organisme internaționale (Banca Mondială, UE), subvenționarea tehnologiilor moderne (cazane pe gaz, pompe de căldură) prin granturi și credite preferențiale orientate zonelor rurale, pentru a reduce dependența viitoare de subvenții;
- Diversificarea importurilor de energie (interconexiuni nordice/românești) și investiții în surse regenerabile locale (solară, eoliană) pentru a atenua șocurile de preț, extinderea accesului la gaze naturale pentru a diminua utilizarea poluantă a lemnului de foc;
- Consolidarea monitorizării și guvernantei prin instituirea unui sistem de supraveghere a sărăciei energetice (indicatori anuali comparabili cu EU-SILC), derularea de campanii de informare publică privind măsurile de sprijin și eficiență energetică, precum și implicarea ONG-urilor și comunităților locale în identificarea și sprijinirea gospodăriilor la risc;
- Sincronizarea programelor sociale și energetice, de exemplu prin corelarea automată a compensațiilor cu alocațiile pentru copii sau pensiile, ceea ce ar reduce birocrăția și ar crește eficiența sprijinului acordat.

În concluzie, reducerea sărăciei energetice din Republica Moldova necesită o viziune cuprinzătoare, care să combine intervențiile sociale rapide, indispensabile pentru a atenua impactul iernilor grele, cu investiții strategice în eficiență și diversificare energetică. Lecțiile din Europa Centrală și de Est arată că sprijinul nedirecționat generează ineficiențe, în timp ce prioritizarea grupurilor vulnerabile, gospodării rurale, persoane vârstnice, familii cu venituri reduse, poate contribui la îmbunătățirea calității vieții, la creșterea echității sociale și la alinierea Republicii Moldova la standardele europene.

***Notă:** Articolul a fost elaborat în cadrul proiectului nr. 25.80012.0807.57SE „Estimarea vulnerabilității energetice și impactul acesteia asupra nivelului de trai al populației din Republica Moldova”, finanțat din bugetul de stat.*

### Bibliografie

1. Bogdanov, G., & Zahariev, B. (2022). Bulgaria: energy poverty is the foremost challenge for social inclusion policy (ESPN Flash Report 2022/20). European Commission – European Social Policy Network. <https://ec.europa.eu/>
2. Boardman, B. (1991). Fuel poverty: From cold homes to affordable warmth. Belhaven Press.
3. Bórawski, P., et al. (2024). Multidimensional Index of Energy Poverty of Households in Poland—Measurement Concept. *Energies*, 17(23), 6067.
4. Bouzarovski, S., & Tirado-Herrero, S. (2017). The energy divide: Integrating energy transitions, regional inequalities and poverty trends in the European Union. *European Urban and Regional Studies*, 24(1), 69–86.
5. European Commission – Joint Research Centre. (2022). Lithuania Energy Profile 2022. Publications Office of the EU. <https://energy.ec.europa.eu/>
6. Eurostat. (2023). In 2022, 9.3% of the EU population declared they were not able to keep their home adequately warm. <https://ec.europa.eu/>
7. Koďoušková, H., & Bořuta, D. (2022). Energy poverty in Slovakia: Officially defined, but misrepresented in major policies. *Energy Policy*, 168, 113095.
8. International Energy Agency (IEA). (2022a). *Moldova 2022 Energy Policy Review*. <https://www.iea.org/reports/moldova-2022>
9. International Energy Agency (IEA). (2022b). *Moldova – Energy System Overview*. <https://www.iea.org/countries/moldova>

10. OECD. (2018). *Energy subsidy reform in the Republic of Moldova*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/>
11. European Commission. (2020). \*Commission Recommendation (EU) 2020/1563 of 14 October 2020 on energy poverty\*. Official Journal of the European Union, L 357/35. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reco/2020/1563/oj>
12. Recomandarea (UE) 2020/1563 a Comisiei din 14 octombrie 2020 privind sărăcia energetică (OJ L 357, 27.10.2020, p. 35). <http://data.europa.eu/eli/reco/2020/1563/oj>
13. UNDP Moldova. (2022). Raport privind evaluarea sărăciei energetice și a mecanismelor de susținere. <https://www.undp.org/>
14. World Bank. (2024). Romania: Energy Poverty Assessment. <https://documents1.worldbank.org/>
15. Robayo-Abril, M., et al. (2024). Evaluarea Nivelului de Sărăcie Energetică În România. World Bank Group. <http://documents.worldbank.org>
16. World Bank. (2023). Energy Poverty in the Face of Energy Price Volatility: Poland – Rapid Surveys 2023. <http://documents.worldbank.org/>
17. Robayo-Abril, M., & Rude, B. (2024). Conceptualizing and Measuring Energy Poverty in Bulgaria (Policy Research Working Paper 10827). World Bank. <http://hdl.handle.net/10986/41800>
18. Mandelli, M., & Lee, J. (2025). Mapping energy poverty policies across the EU: pathways towards eco-social integration? Sciences Po LIEPP Working Paper n°176. <https://sciencespo.hal.science/>